

13.11.2023

Eduskunnan sivistysvaliokunta

HE 80/2023 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi opintotukilain muuttamisesta

Eduskunnan sivistysvaliokunta on pyytänyt valtiovarainministeriön asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä laiksi opintotukilain muuttamisesta (HE 80/2023 vp). Esitys liittyy valtion vuoden 2024 täydentävään talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Esityksen tarkoituksena on päätoimisen opiskelun edellytysten turvaaminen. Opintorahan huoltajakorotukseen ehdotetaan tasokorotusta. Lisäksi opintolainan valtioneuvoston määrään ehdotetaan korotusta 650 eurosta 850 euroon kuukaudessa Suomessa opiskelevalla ja 800 eurosta 1 000 euroon kuukaudessa ulkomailla opiskelevalla opiskelijalla. Muussa kuin korkeakoulussa opiskelevien alle 18-vuotiaiden valtioneuvoston määrään ehdotetaan korotusta 300 eurosta 400 euroon. Lisäksi muiden kuin korkeakouluopiskelijoiden opintolainojen nostokertojen määrää lukukauden aikana ehdotetaan lisättäväksi opintolainan riittävyyden parantamiseksi ja opintolainan tarkoituksenmukaisen käytön edistämiseksi.

Valtionaloudelliset vaikutukset

Valtiovarainministeriö kiinnittää huomioita erityisesti valtion vastuisiin ja riskienhallintaan vaikuttaviin hallituksen esityksen ehdotuksiin.

Opintolainakanta on kasvanut merkittävästi reilun kymmenen vuoden kuluessa, mikä vaikuttaa myös valtion takaukseen. Vuonna 2013 opintolainakanta oli 1,7 miljardia euroa ja vuoden 2022 lopussa määrä oli yli kolminkertaistunut 5,7 miljardiin euroon. Vuoden 2023 aikana opintolainakanta on jatkanut kasvuaan ollen syyskuun lopulla 6,1 miljardia euroa. Valtiovarainministeriö katsoo, että esitettyyn opintolainan valtioneuvoston nostamiseen liittyy riskejä, jotka liittyvät yhden kaikille opintoasteille yhtenäisen opintotukijärjestelmän myötä kasvaneiden lainamäärien takaisinmaksuun ammatillisten oppilaitosten opiskelijoiden osalta. Kelan selvityksen mukaan vuonna 2022 takauksen perusteella luottolaitoksille maksettiin eniten ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoiden opintolainoja (osuus maksetuista lainoista 64,5 %).

Valtioneuvoston korotus lisää takauksen kasvaessa valtion talousarviossa budjetoitavia takausvastuunottoja tulevina vuosina. Valtio korvaa maksattamatta jääneitä opintolainoja takausvastuun perusteella lainan myöntäneille pankeille.

Valtio perii näitä takaussaatavia opintovelallisilta myöhemmin takaisin, mutta osa menoista jää valtion lopulliseksi menoksi.

Hallituksen esityksen perusteluiden mukaan opintolainakannan arvioidaan kasvavan opintolainan valtioneuvoston korotuksen myötä noin 15 prosenttia. Kansaneläkelaitos arvioi takausvastuumenojen olevan vuonna 2023 noin 80 miljoonaa euroa (vuonna 2022 noin 31 miljoonaa euroa). Esityksen perusteluissa on esitetty laskennallinen arvio, jonka mukaan takausvastuunot kasvaisivat lähivuosina noin 12 miljoonaa euroa ($0,15 \times 80$ milj. euroa), jos ne kasvaisivat samassa suhteessa kuin opintolainakanta. Tässä arviossa ei ole otettu huomioon esimerkiksi käyttäytymisvaikutuksia tai muita lainan käyttöön liittyviä vaikutuksia.

Opintolainansaaja on velvollinen maksamaan valtioneuvoston perusteella luottolaitokselle maksetun määrän takaisin Kelalle. Esityksen perusteluissa todetaan, että Kelan arvion mukaan perintään tulleiden lainojen määrästä on peritty takaisin keskimäärin hieman yli 60 prosenttia.

Esityksessä ehdotettu opintolainan valtioneuvoston kuukausikohtaisen määrän 200 euron korotuksen tarkoituksena on päätoimisen opiskelun edellytysten turvaaminen samalla kun asumistuen perusteita muutetaan ja opintorahan indeksitarkistuksista luovutaan 2024-2027. Asumistuen leikkauksen arvioidaan vähentävän yksinasuvan opiskelijan saaman asumistuen määrää keskimäärin 63 euroa kuukaudessa. Lisäksi ehdotetusta korotuksesta 130 euroa perustuu siihen, että opintolainan ostovoimaa verrataan elinkustannusten kehittymiseen vuodesta 2017 lähtien. Näin päädytään esitettyyn 200 euron korotukseen.

Valtiovarainministeriö katsoo, että kaikkia uusia esitettäviä valtion lisävelvoitteita tulee harkita tarkasti. Kaikkien valtioneuvoston takauksien ja -takuiden kanta on Suomessa kasvanut vuoden 2010 lopun 23,2 miljardista eurosta kesäkuun 2023 lopun 67,7 miljardiin euroon. Suomessa ehdollisten vastuiden määrä on suhteessa bruttokansantuotteeseen korkealla tasolla ja se on kasvanut jatkuvasti reilun 10 vuoden aikana. Samaan aikaan myös valtionvelka on kasvanut merkittävästi, vuoden 2010 lopun 75 miljardista eurosta elokuun 2023 lopun yli 153 miljardiin euroon.

Valtiovarainministeriö toteaa, että esitetty opintorahan huoltajakorotuksen tasokorotus vastaa pääministeri Orpon hallitusohjelmassa linjattua. Hallitusohjelman mukaan tasokorotukseen on varattu 5 milj. euroa vuodesta 2024 lähtien. Syksyn 2023 julkisen talouden suunnitelmassa vuosille 2025–2027 huoltajakorotuksen tasokorotukseen on varattu 5 milj. euroa. Vuoden 2024 rahoitus on tarkoitus sisällyttää talousarvioesityksen täydennysesitykseen.

Valtiovarainministeriö kannattaa ehdotettua opintolainojen nostokertojen määrän lisäämistä opintolainan riittävyyden parantamiseksi ja opintolainan tarkoituksenmukaisen käytön edistämiseksi. Esitys on perusteltu, jotta lainan

käyttö jakaantuu tasaisemmin lukuvuodelle nimenomaan elinkustannusten kattamiseen ja samalla ehkäistään lainan nostoon liittyviä väärinkäytöksiä sekä toisen asteen opiskelijoiden liiallista velkaantumista.

Sanna Nieminen

neuvotteleva virkamies